

Nr 138.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till mejerihanterings förbättrande i organisatoriskt och merkantilt hänseende; given Stockholms slott den 26 februari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, HANSÉN, RUNDQVIST.

Departementschefen, statsrådet von Stockenström anför:

Vid anmälan den 3 januari 1931 av frågor, tillhörande regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, framhöll jag under punkt 97 i huvudtiteln, att från den jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 juni 1928 tillsatta jordbruksutredningen vore att emotse vissa förslag, vilkas genomförande torde komma att kräva understöd från statens sida, samt att därvid, bland annat, torde böra räknas

med, att anslag påkallades i fråga om åtgärder till förbättrande av mejerihanteringen i organisatoriskt och merkantilt hänseende. I enlighet med av mig under nämnda punkt gjord hemställdan föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen att, i avbidan på de framställningar i ämnet, som kunde vardas riksdagen förelagda, för åtgärder till förbättrande i organisatoriskt och merkantilt hänseende av mejerihanteringen samt ägg- och fläskproduktionen m. m. beräkna för budgetåret 1931/1932 ett belopp av 250,000 kronor.

Jag anhåller att nu få återkomma till detta anslagsärende, i vad det avser frågan om åtgärder på mejerihanteringsens område.

1930 års
riksdag.

Vid 1930 års riksdag fattades beslut om åtskilliga åtgärder för mejerihanteringsens och smörexportens befrämjande. Besluten grundade sig i huvudsak på i *Kungl. Maj:ts proposition nr 226* i ämnet framställda förslag, vilka i sin tur byggde på jordbruksutredningens den 6 februari 1930 avgivna betänkande och förslag angående vissa åtgärder för mejerihanteringsens och smörexportens befrämjande (statens offentliga utredningar 1930: 4). I anledning av nämnda proposition väcktes inom riksdagen åtskilliga motioner.

I vissa av dessa *motioner* (I: 305, I: 337, I: 328, II: 531, II: 537 och II: 553) framställdes förslag om åtgärder av olika slag till förbättring av mejerihanteringen i organisatoriskt och merkantilt hänseende, särskilt med hänsyn till ordnandet av exporthandeln med smör.

Över nämnda proposition jämte i ämnet väckta motioner avgav *särskilda utskottet utlåtande, nr 3*, vari utskottet i avdelningen B (sid. 36—39) yttrade sig över nyss åsyftade förslag om åtgärder till förbättring av mejerihanteringen i organisatoriskt och merkantilt hänseende. Efter erinran, att jordbruksutredningen i sitt förenämnda betänkande framhållit, att en vidgad samverkan mellan smörexportörerna måste anses som en nödvändig förutsättning för en utveckling i riktning mot ökad stabilitet och jämnhet på smörmarknaden, uttalade utskottet för egen del den uppfattning, att ett trängande behov föreläge av åtgärder till förbättring i organisatoriskt och merkantilt hänseende av exporthandeln med smör. Härom anförde utskottet i huvudsak följande.

Det låge i sakens natur, att nu åsyftade åtgärder rätteligen närmast borde ankomma på den enskilda företagsamheten och utgöra resultatet av en på insikt om det kooperativa arbetets betydelse grundad energisk strävan till samgående och samarbete i merkantilt hänseende mellan andelsmejerierna. Varje försök att leda utvecklingen in i nu avsedd riktning måste vara dömd att misslyckas, om det icke kunde baseras på ett framsynt och målmedvetet gemensamt arbete inom hela den svenska mejerihanteringen och på en fast vilja till uppoffring av lokala särintressen och enskilda synpunkter till förmån för det helas bästa.

Redan inledningsvis i detta utlåtande hade utskottet framhållit angelägenheten utav, att en mera allmänt utbredd sammanslutning mellan mejerierna snarast åvägabringades. En av de viktigaste uppgifterna för

en dylik sammanslutning skulle uppenbarligen vara att verka för en sådan kommersiell organisation på mejeriområdet, att förutsättningar skapades för en rationellt ordnad exporthandel med smör. En utveckling i angivna riktning vore, enligt vad utskottet önskade framhålla, ett grundvillkor för uppnående av full konkurrenskraft på exportmarknaden och tillfredsställande förhållanden i allmänhet i fråga om smörexporten.

Såsom läget för närvarande vore och med hänsyn till den utomordentligt stora betydelsen för jordbrukets ekonomi i allmänhet utav ett förbättrat ekonomiskt utbyte av mjölkproduktionen hade utskottet — i likhet med motionärerna — funnit det väl motiverat, att från statens sida lämnades ekonomiskt bidrag för påskyndande av utvecklingen i önskvärd riktning.

Beträffande de ändamål, för vilka statsanslag skulle utgå, hade utskottet sökt bilda sig en närmare uppfattning om vilka åtgärder, som skulle vara avsedda att inom den närmaste tiden komma till utförande. Därvid hade till utskottet från ledningen inom Sveriges allmänna lantbrukssällskap, på vars initiativ organisationsarbetet inom mejeriområdet nyligen upptagits, lämnats i huvudsak följande upplysningar rörande det pågående och planerade arbetet samt angående de ändamål, för vilka medel skulle vara behövliga.

Anordnande av instruktionskurser planerades för personer, som skulle anlitas i organisationsarbetet. Vidare skulle ett effektivt sådant arbete upptagas inom skilda delar av landet såväl i vad gällde andelsmejeriörelsens ordnande i allmänhet som utbildandet av en rationellt ordnad smörexportorganisation. Än vidare skulle åtgärder vidtagas för det svenska smörets inarbetande på exportmarknaden och för skapandet av en bättre försäljningsorganisation utomlands. Detta skulle närmast ske medelst noggranna undersökningar genom utsända representanter rörande marknadsförhållandena, de fördelaktigaste förbindelserna för smörets avsättning samt transport- och lagringsförhållandena m. m. Vidare skulle en effektiv reklam för svenskt smör anordnas. För genomförande av nu antydda planer beräknades betydande penningbelopp vara behövliga.

Utskottet hade icke haft möjlighet att ingå på närmare prövning av detaljerna i ifrågavarande organisations- och arbetsplaner samt förutsatte, att, därest anslag för ändamålet komme att anvisas, en ytterligare noggrann prövning av de ifrågasatta åtgärdernas lämplighet och ändamålsenlighet komme att äga rum under nära samverkan med representanter för mejerihanteringen och exporthandeln samt med personer, som besuttede på erfarenhet grundad insikt om organisatoriska och merkantila förhållanden.

I enlighet med av utskottet gjord hemställan beslöt riksdagen att i anledning av motionerna I: 328, II: 531 och II: 537 för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att, efter närmare utredning om anslagsbehovet i varje särskilt fall, av Kungl. Maj:t disponeras, i huvudsaklig överensstämmelse med de i särskilda utskottets utlåtande nr 3 å sid. 36—39 angivna riktlinjer, såsom bidrag för vidtagande av

åtgärder, ägnade att verksamt förbättra mejerihanteringen i organisatoriskt och merkantilt hänseende, särskilt med hänsyn till ordnandet av exporthandeln med smör. I skrivelse den 11 juni 1930, nr 377, anmälde riksdagen, bland annat, sitt nyss nämnda beslut.

*Anslagets hit-
tillsvarande
användning.*

Sveriges all-
männa lant-
bruksällskap
den 24 sep-
tember 1930.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap anhöll i skrivelse den 24 september 1930, att av förenämnda anslag måtte anvisas 35,900 kronor till sällskapets förfogande. Sällskapet meddelade i sin skrivelse, att sällskapet numera tagit befrämjandet av föreningsrörelsen och jordbruksprodukternas avsättning såsom sin förnämsta uppgift. Den sektion inom sällskapet, som företrädde mejerihanteringen, hade beträffande nämnda uppgift kommit längst. Inom denna sektion hade efter hörande av sakkunniga och erfarna män från olika delar av landet utarbetats en generell plan för organisation av mejerihanteringen samt avsättningen av mjölk och mejeriprodukter genom andelsföreningar. De jordbruksutredningens ledamöter, som speciellt arbetade med utredning beträffande mejerihanteringen och andelsrörelsen, hade beretts tillfälle taga del av denna plan samt därom yttra sin mening. Den hade sedan behandlats och godkänts av mejerisektionens representantskap samt bringats till allmänhetens kännedom i form av en av trycket utgiven publikation under titeln »Grundlinjer för den svenska mejerihanterings organisation». Härur må anföras bland annat följande.

Den svenska mejerihanteringen borde organiseras enligt andelsprincipen, syftande till en rationalisering och centralisering av såväl den egentliga mejeridriften som försäljningen av mjölk och mejeriprodukter. Det gällde dels att skapa de nödiga organen för erforderligt samarbete, i den mån de redan befintliga sammanslutningarna ej vore tillräckliga för fyllande av de krav, som måste ställas på samverkan, dels ock att utforma och i praktiken genomföra denna samverkan, så att målet — bästa möjliga utbyte av mjölkproduktionen — uppnåddes.

De lokala mejeriföreningarna vore den grundval, på vilken mejerioorganisationen måste byggas. Det gällde att göra dessa föreningar starka i organisatoriskt och ekonomiskt hänseende samt att överallt, där så ske kunde, genom sammanslagning av mindre mejerier till större driftsenheter utnyttja de fördelar med hänsyn till nedbringandet av driftkostnaderna och rationalisering av produktionsmetoderna, som storföretagen under nuvarande förhållanden erbjöde.

I vissa delar av landet erfordrades ännu ett betydande organisatoriskt arbete för nybildning av mejeriföreningar och sammanslagning av småmejerier till större driftsenheter. I vissa områden, där all överskottsmjölk kunde avyttras till direkt konsumtion och egentlig mejerihantering sålunda ej behövde drivas, kunde möjligen det nödiga samarbetet mellan mjölkproducenterna tills vidare organiseras genom deras sammanslutning till mjölkförsäljningsföreningar.

Det rent primära organisationsarbetet inom mejerihanteringen vore dock i stora delar av landet i huvudsak genomfört redan för årtionden sedan, även om i dessa områden en hel del arbete ännu återstode för att få

jordbrukarna mangrant anslutna till de befintliga mejeriföreningarna. Ensamt genom lokala, var för sig självständigt arbetande mejeriföreningar — huru välskötta dessa än vore — vore det emellertid omöjligt för jordbrukarna att erhålla det nödiga greppet över marknaden.

Det steg, som ytterligare måste tagas, vore uppbyggandet av ett organiserat samarbete mellan mejeriföretagen inbördes, att skapa starka *mejerisammanslutningar*. Mejeriföreningarna måste givetvis bilda grundvalen i dessa sammanslutningar, i vilka dock, då så befunnes lämpligt, även andra mejeriföretag kunde upptagas.

Mejerirörelsen — och särskilt utbuden på marknaden — måste centraliseras, om mejerihanteringen skulle på ett tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter i jordbrukets tjänst. Denna centralisering av mejerihanteringen måste uppbyggas distriktsvis, i det att mejeriföretagen inom ett naturligt produktions- och avsättningsområde sammanslöte sig till fast organiserad samverkan eller genom sammanslagning uppgingo i en större enhet. Dessa distriktssammanslutningar borde sedan sins emellan samarbeta.

Att nu söka *direkt* sammanföra landets samtliga mejerier i en enda *ekonomisk riksorganisation* kunde däremot icke anses som ändamålsenligt. Endast beträffande smörexportens handhavande kunde det ifrågasättas, att den kommersiella ledningen direkt koncentrerades hos ett enda organ. Att under ett centralt organ förlägga hela den inhemska försäljningen av konsumtionsmjölk och mejeriprodukter skulle däremot erbjuda oöverstigliga svårigheter.

Det kommersiella samarbetet på detta marknadsområde organiserades därför lättare genom sammanslutningar distriktsvis efter lämpligt avgränsade marknadsområden, varefter det vidare samarbetet mellan distriktssammanslutningarna borde uppbyggas i den omfattning och utsträckning, som erfarenheten visade vara erforderligt och ändamålsenligt. Rent psykologiska faktorer och omöjligheten av att under nuvarande förhållanden få de skilda mejeriföretagen *direkt* samlade under en hela landet omfattande kommersiell ledning talade även för en distriktsvis genomförd organisation.

Däremot erfordrades en *ideell* riksorganisation för mejerihanteringen, där de ledande krafterna på detta område kunde samlas, organisationsarbetet utformas och denna föreningsrörelses allmänna intressen befrämas och tillvaratagas såväl utåt som inåt.

Vid den distriktsvis genomförda centraliseringen stode två vägar till buds, nämligen mejerifusions- och mejeriförbundslinjen.

Mejerifusioner. Samtliga mejerier i ett område kunde sammanföras till en enda ekonomisk enhet, en *fusion*. En dylik sammanslagning av skilda mejeriföreningar till en enda stor förening innebure såväl driftsekonomisk som kommersiell centralisering. De olika mejerierna i fusionen skulle stå under gemensam ledning och uppträda som en enhet på marknaden samt hava gemensam driftsekonomi.

Mejeriförbund. Den andra vägen vore, att mejeriföreningarna fortfarande såsom driftsekonomiska enheter men bildade ett mejeriförbund, som handhade försäljningen av produkter och inköpen av driftsförnödenheter för de anslutna mejeriföreningarnas räkning. Denna sammanslutning betydde sålunda en enbart kommersiell centralisering av mejeridriften. Mejeriförbunden i här anförd mening vore emellertid *affärssammanslut-*

ningar och skulle icke förväxlas med de i vissa län förekommande ideella mejeriförbunden eller mejeriidkareföreningarna, vilkas ändamål huvudsakligen vore att sammanföra sina medlemmar »för att diskutera uppställda frågor, utbyta tankar och meddela rön och erfarenheter som samlats».

I publikationen framlades därefter bland annat normalstadgar för mejeriföreningar, mejerifusioner och mejeriförbund samt diskuterades grundlinjerna för mejerisammanslutningarnas samarbete på marknaden.

I sin skrivelse framhöll lantbrukssällskapet vidare, att uppbyggandet av nya och fullkommandet av befintliga organisationer på mejeriområdet givetvis icke kunde ske utan aktivt deltagande — såväl vid förberedelserna som vid genomförandet — från producenterna själva, samt att det enligt sällskapets förmenande vore lyckligast, om producenterna själva kunde taga frågan om hand. Enligt sällskapet skulle dock mejerierorganisationens genomförande i hög grad befrämjas, om stöd härför erhöles från statens sida, enär arbetet vore förenat med icke ringa kostnader. Sällskapet fann det vidare vara av största vikt, att strävandena i organisationsarbetet koncentrerades och inriktades mot bestämda mål, att enhetligheten, såvitt förhållandena medgäve, eftersträvades samt att kraftödande splittning och stridigheter förebyggdes. Ur anförda synpunkter vore det emellertid enligt sällskapets förmenande angeläget, att statsmakternas understöd av mejerihanteringsens organisationssträvanden lämnades efter sådana linjer, att dylik enhetlighet och planmässighet i organisationsarbetet befrämjades och säkerställdes. Sällskapets mejerisektion hade utarbetat en »plan för mejerierorganisationsarbetets bedrivande». I denna plan betonades, att ett betydande arbete i landets olika delar måste företagas, om en tillfredsställande organisation av mejerihanteringen skulle kunna uppbyggas.

Enligt planen skulle för de olika hushållningssällskapens förvaltningsområden tillsättas organisationskommittéer för omhänderthavande av det lokala organisationsarbetet. För upplysnings- och organisationsarbetets bedrivande i de särskilda orterna skulle anlitas organisatörer, för vilka instruktionskurser borde anordnas. Ledningen av organisationskommittéernas arbete skulle omhändervhas av ett av lantbrukssällskapets mejerisektion tillsatt arbetsutskott.

Det av sällskapet äskade beloppet 35,900 kronor skulle disponeras för tiden intill den 1 juli 1931 enligt följande grunder. För envar av två instruktionskurser, vilka torde böra förläggas till Stockholm och pågå 8 å 10 dagar samt omfatta omkring 15 deltagare, beräknades till rese- och traktamentskostnader för deltagare 3,450 kronor, till lärararvoden med mera 2,000 kronor och till övriga utgifter såsom lokallhyra med mera 1,000 kronor eller sålunda för varje kurs 6,450 kronor. För påbörjande av organisationskommittéernas verksamhet erfordrades ett förhandsanslag av 500 kronor till varje kommitté eller tillhopa 13,000 kronor. Till mejerisektionens arbetsutskott beräknades för sammanträdeskostnader 4,200 kronor, till sekreterararvode under 9 månader 4,500 kronor samt till informationsresor 1,300 kronor eller sålunda tillhopa 10,000 kronor.

I yttrande den 10 oktober 1930 över lantbrukssällskapets förenämnda framställning anförde *jordbruksutredningen* i huvudsak följande.

Beträffande mejerihanteringen vore det angeläget, att bättre anordningar i organisatoriskt och merkantilt hänseende snarast bleve vidtagna. Ur denna synpunkt vore det tillfredsställande, att lantbrukssällskapet nu ägnat denna fråga stort intresse.

Jordbruksutredningen den 10 oktober 1930.

Vid granskning av den inom lantbrukssällskapets mejerisektion utarbetade plan till organiserande av mejerihanteringen hade jordbruksutredningen icke ansett sig böra fästa avseende vid detaljer, då dessa vid behov lätt torde kunna ändras under arbetet med organisationens praktiska förverkligande. Beträffande den rent principiella uppläggningsplanen av själva organisationen hyste väl jordbruksutredningen den uppfattningen, att syftet med en sådan organisation sannolikt skulle hava bättre främjats, om planen för verksamhetens uppbyggande fått en något annorlunda utformning, men då tillfrågade representanter för mejerihanteringen, vilka närmast hade att taga ansvaret för planens genomförande, givit det nu föreliggande organisationsförslaget sin anslutning, ansåge jordbruksutredningen sig icke böra göra erinran mot detsamma.

Vad därefter anginge den av lantbrukssällskapet framlagda planen för organisationsarbetets bedrivande föranledde de förslag till åtgärder, för vilkas genomförande statsbidrag nu äskades, ingen erinran från jordbruksutredningens sida.

I anslutning till det anförda tillstyrkte jordbruksutredningen, att det begärda beloppet av 35,900 kronor ställdes till lantbrukssällskapets förfogande.

I infortrat yttrande den 18 oktober 1930 förklarade statskontoret, att lantbrukssällskapets framställning om statsbidrag å 35,900 kronor ej givit statskontoret anledning till annat uttalande, än att bestämmelse borde meddelas om skyldighet för sällskapet att till lantbruksstyrelsen avgiva redogörelse rörande användningen av de medel, som kunde komma att ställas till sällskapets förfogande.

Statskontoret den 18 oktober 1930.

Den 24 oktober 1930 anvisade *Kungl. Maj:t* till Sveriges allmänna lantbrukssällskaps förfogande under budgetåret 1930/1931 ett belopp av 35,900 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med i sällskapets ovanberörda plan angivna riktlinjer användas för vidtagande av åtgärder, ägnade att verksamt förbättra mejerihanteringen i organisatoriskt och merkantilt hänseende; därvid det skulle åligga sällskapet att föra särskilda räkenskaper över medlens användning, att för fortlöpande granskning tillhandahålla räkenskaperna med verifikationer åt ett av lantbruksstyrelsen för ändamålet utsett granskningsombud, att enligt lantbruksstyrelsens bestämmande ersätta eventuellt uppkommande kostnader för granskningsombudet, samt att senast den 1 september 1931 till lantbruksstyrelsen avgiva redogörelse rörande ifrågavarande verksamhet och för densamma använda medel.

Kungl. Maj:t den 24 oktober 1930.

I skrivelse den 27 september 1930 anhöll *Kopparbergs läns hushållnings-sällskap* genom sitt förvaltningsutskott om bidrag å 10,000 kronor från förenämnda av riksdagen anvisade anslag. Förvaltningsutskottet åbero-

Visst bidrag till Kopparbergs läns hushållnings-sällskap.

pade därvid, bland annat, en av länskommittén för mejerihanteringsens omorganisation inom nämnda län den 18 september 1930 avgiven redogörelse, varav inhämtas bland annat följande.

Länskommittén, som tillsatts vid möte i Borlänge den 19 november 1929, hade utarbetat stadgeförslag för ett hela länet omfattande mejeriförbund, vilket förslag vid sammanträde den 7 maj 1930 med mejeri- och mjölkföreningar samt vissa större mjölkproducenter i länet preliminärt godkänts. För frågans slutliga ordnande erfordrades emellertid upplysningsföredrag och närmare utredning av vissa organisationsfrågor. För kostnadernas bestående hade hushållningssällskapet förskjutit ett belopp av 2,000 kronor i avbidan på att ovanberörda av riksdagen anvisade anslag skulle bli tillgängligt. Länskommittén beräknade kostnaderna för arbetet till 10,000 kronor, därav för redan utfört arbete 2,400 kronor.

Till följd av särskilda remisser hava utlåtanden i ärendet avgivits den 10 oktober 1930 av jordbruksutredningen och den 18 oktober 1930 av statskontoret.

Den 24 oktober 1930 anvisade *Kungl. Maj:t* till Kopparbergs läns hushållningssällskaps förfogande under budgetåret 1930,1931 ett belopp av 7,500 kronor, att användas för genomförande av åtgärder, ägnade att verkamt förbättra mejerihanteringen inom länet i organisatoriskt och merkantilt hänseende; därvid det skulle åligga sällskapet *att* tillse, att hithörande organisationsarbete bedreves i samarbete med Sveriges allmänna lantbrukssällskaps mejerisektion, *att* föra särskilda räkenskaper över medlens användning, *att* för fortlöpande granskning tillhandahålla räkenskaperna med verifikationer åt ett av lantbruksstyrelsen för ändamålet utsett granskningsombud, *att* enligt lantbruksstyrelsens bestämmande ersätta eventuellt uppkommande kostnader för granskningsombudet, *samt att* senast den 1 september 1931 till lantbruksstyrelsen avgiva redogörelse rörande ifrågavarande verksamhet och för densamma använda medel.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap den 9 februari 1931.

I skrivelse den 9 februari 1931 har Sveriges allmänna lantbrukssällskap härefter hemställt, att Kungl. Maj:t för fortsatt organisationsarbete för mejerihanteringsens förbättrande i organisatoriskt och merkantilt hänseende måtte ställa till sällskapets förfogande ett belopp av 84,221 kronor, att disponeras i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivas i en vid skrivelsen fogad, av sällskapets mejerisektion den 6 februari 1931 uppgjord P. M. angående erforderliga statsanslag till mejerierorganisationskommittéerna.

Av *mejerisektionens P. M.* inhämtas i sammandrag följande.

Sedan mejerisektionen hos samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott hemställt, att dessa ville sammankalla representanter från mejeriföreningarna och mejerihanteringen i övrigt inom området till ett allmänt möte för överläggning om behövlige åtgärder för mejerihanteringsens organisation samt utseende av en mejerierorganisationskommitté, hade dylika möten hållits och mejerierorganisationskommittéer utsetts.

Flertalet mejerierorganisationskommittéer hade sedan, på mejerisektio-

nens hemställen, inkommit med specificerad redogörelse för inom varje område föreliggande organisationsuppgifter och beräkning över de för organisationsarbetets bedrivande erforderliga kostnaderna.

Från 17 organisationskommittéer hade äskats tillhopa 154,646 kronor, varav 110,446 kronor för tiden intill den 1 juli 1931.

Från vissa län hade beräkningar över kostnaderna för organisationsarbetet ännu ej inkommit.

Under framhållande av att det för närvarande endast kunde komma i fråga, att statsanslag anvisades inom ramen av det för budgetåret 1930/1931 av riksdagen anvisade anslaget, har mejerisektionen — på grundval av de inkomna specificerade uppgifterna och av mejerisektionen inhämtade upplysningar i övrigt angående organisationsarbetets omfattning samt med nödig hänsyn till såväl det organisationsarbete, som redan vore utfört och skäligen kunde hinna utföras före utgången av innevarande budgetår — föreslagit, att statsanslag nu måtte beviljas ifrågavarande 17 organisationskommittéer för budgetåret 1930/1931 med belopp av ytterligare 76,221 kronor.

Tillsammans med det till sällskapet redan anvisade beloppet av 35,900 kronor samt det till organisationskommittén i Kopparbergs län anvisade belopp av 7,500 kronor skulle alltså med beviljandet av ovannämnda summa 76,221 kronor av ifrågavarande anslag å 200,000 kronor bliva disponerat sammanlagt (35,900 + 7,500 + 76,221) = 119,621 kronor, vadan sålunda 80,379 kronor skulle återstå att disponeras för de organisationskommittéer, vilka ännu ej inkommit med anslagsäskanden, samt för direkta åtgärder för smörexportens befrämjande.

De medel, som komme att ställas till organisationskommittéernas förfogande, borde få tagas i användning för följande ändamål:

1) för kommittémedlemmarnas direkta resekostnader (III klass å järnväg) samt dagtraktamenten (å 12 kronor) vid kommittésammanträden och för resor i organisationssyfte;

2) för bestridandet av särskilda kostnader för erforderliga utredningar och undersökningar angående organisationsarbetet samt för nödig avlöning till sekreterare i kommittén;

3) för avlöning av organisatörer med högst 400 kronor per månad eller motsvarande dagarvode jämte reseersättning för dessa enligt samma grunder som för hushållningssällskapens vandringsrättare;

4) för trycksaker, porton och annonser, som vore direkt erforderliga för organisationsarbetets bedrivande.

Mejerisektionen förutsatte, att största möjliga sparsamhet iakttoges vid ifrågavarande medels användning samt att alla utbetalningar styrktes med behöriga verifikationer.

Mejeriorganisationskommittéernas arbete för mejeridriftens centralisering samt mejeriernas sammanförande i starka ekonomiska distriktsammanslutningar, mejeriförbund och mejerifusioner, vore enligt mejerisektionens uppfattning ett nödvändigt led i och en ofrånkomlig förutsättning för en bättre organisation även av smörexporten. Sektionen hade emellertid även upptagit direkt arbete för åstadkommandet av en *förbättring av smörexporten i organisatoriskt och kommersiellt hänseende*. Redan i juni 1930 upptogos sålunda på sektionens initiativ överläggningar med representanter för landets smörexportföreningar i och för åstadkommandet av ett organiserat samarbete på smörexportmarknaden. En av mejerisektionen och styrelserna för de tre sydsvenska smörexportföreningarna

tillsatt kommitté, hade i november 1930 framlagt ett förslag med tillhörande stadgar, avseende bildandet av ett svenskt smörexportförbund, i vilket förbund smörexportföreningarna samt mejeriförbund och mejerifusioner, efter hand som sådana bildades, skulle ingå som medlemmar. En organisationskommitté med uppgift att närmare utforma grunderna för detta samarbete trädde i verksamhet i januari 1931. I denna smörexportorganisationskommitté hade Skånska smörexportföreningen, Sydsvenska smörexportföreningen, smörexportföreningen Södra Sverige, Gotlands smör- och äggexportförening, Mjolkcentralen, Örebroortens mejeriförening och mejerisektionen utsett vardera två medlemmar. Mejerisektionen hemställde, att av merbemälda anslag å 200,000 kronor för mejerihanterings förbättrande i organisatoriskt och merkantilt hänseende medel måtte anvisas för bestridande även av ifrågavarande kommittéers verksamhet och att för täckandet av kostnaderna för kommittémedlemmarnas resor och dagtraktamenten samt för erforderliga utredningar och undersökningar för smörexportorganisationskommitténs räkning måtte anvisas ett belopp av 8,000 kronor.

Smörexportorganisationskommittén hade för avsikt att snarast möjligt inkomma med förslag angående direkta åtgärder för det svenska smörets inarbetande på den utländska marknaden och i samband härmed erforderliga undersökningar och propaganda m. m. samt att i anslutning till dessa förslag även anhålla om för ändamålet erforderliga medels utanordnande.

För övrigt hade det visat sig taga avsevärd tid att på ett tillfredsställande sätt ordna samarbetet beträffande smörexporten. Smörexportföreningarna kunde sålunda först vid sina i mars—april 1931 hållna föreningsstämmor taga slutlig ställning till de föreliggande förslagen och i anslutning härtill vidtaga erforderliga ändringar i föreningarnas stadgar. Enligt sektionens uppfattning vore det emellertid först sedan en centralisering av smörexporten organiserats, som ett framgångsrikt arbete kunde upptagas för ett bättre inarbetande av vårt exportsmör å den utländska marknaden. På grund av de angivna förhållandena torde av det förbemälda anslaget av 200,000 kronor endast sammanlagt 30,000 kronor, däri inbegripet nyssnämnda belopp av 8,000 kronor, kunna komma till användning för smörexportens direkta främjande under budgetåret 1930/1931.

*Jordbruks-
utredningen
den 12 febru-
ari 1931.*

I skrivelse den 12 februari 1931 har jordbruksutredningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1931 års riksdag att för budgetåret 1931/1932 anvisa ett anslag av 156,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att, efter närmare utredning om anslagsbehovet i varje särskilt fall, av Kungl. Maj:t disponeras såsom bidrag för vidtagande av åtgärder, ägnade att verksamt förbättra mejerihanteringen i organisatoriskt och merkantilt hänseende, särskilt med hänsyn till ordnandet av exporthandeln med smör.

I sin framställning har utredningen inledningsvis anfört följande.

De anslagsmedel, varom här vore fråga, vore avsedda att befrämja organisationssträvandena på ett område av central ekonomisk betydelse för jordbruket, och det syntes jordbruksutredningen uppenbart, att en effektivt och ändamålsenligt ordnad merkantil organisation på förevarande område utgjorde en grundförutsättning för uppnående av förbättrat ekonomiskt utbyte av mjölkhushållningen. Med hänsyn härtill hade jord-

bruksutredningen ansett angeläget att dels följa och medverka vid ifrågavarande organisationsarbete, dels till prövning upptaga frågan om åtgärder för dess fortsatta stödande från det allmännas sida.

Därefter meddelar jordbruksutredningen, att utredningen för att erhålla närmare upplysning rörande fortgången av ifrågavarande organisationsarbete samt rörande storleken av de statsanslag, som kunde beräknas erforderliga för arbetets bedrivande under innevarande och nästkommande budgetår, vänt sig till *Sveriges allmänna lantbrukssällskap*, vars *mejerisektion* enligt jordbruksutredningens skrivelse härom meddelat bland annat följande.

Flertalet av de i länen utsedda organisationskommittéerna hade påbörjat organisationsarbetet, och i vissa län hade detta redan pågått i flera månader. Från 17 kommittéer hade till lantbrukssällskapet inkommit beräkning över erforderliga anslag för verksamhetens fullföljande under innevarande och nästkommande budgetår, slutande på ett sammanlagt anslagsbehov av 154,646 kronor. För övriga områden med undantag av Kopparbergs län, varför redan anvisats 7,500 kronor, uppskattades motsvarande anslagsbehov av mejerisektionen till omkring 62,000 kronor. Inklusive det för Kopparbergs län anvisade beloppet skulle alltså totala anslagsbehovet för organisationskommittéernas verksamhet under innevarande och nästkommande budgetår uppgå till i runt tal 222,000 kronor. Organisationsarbetets centrala ledning, för vilken under budgetåret 1930/1931 ett belopp av 10,000 kronor, beräknat för tiden den 1 oktober 1930—30 juni 1931, anvisats lantbrukssällskapet, beräknades för budgetåret 1931/1932 kräva anslag av omkring 12,000 kronor.

Av det för 1930/1931 beräknade behovet av medel för smörexportens kommersiella ordnande, vilket behov av mejerisektionen tidigare uppskattats till 100,000 kronor, torde under 1930/1931 endast 30,000 kronor behöva tagas i anspråk samt återstående 70,000 kronor erfordras först under budgetåret 1931/1932.

Mejerisektionen meddelade nedanstående sammandrag av dess beräkningar över anslagsbehoven å ifrågavarande område under budgetåren 1930/1931 och 1931/1932.

	Anslagsbehov (kronor)		Tillhopa
	1930/1931	1931/1932	
Instruktionskurser för organisatörer	12,900	—	12,900
Organisationsarbetets centralledning	10,000	12,000	22,000
Organisationskommittéernas verksamhet	147,100	74,900	222,000
Smörexportens organisation	30,000	70,000	100,000
Summa kronor	200,000	156,900	356,900.

För egen del har *jordbruksutredningen* framhållit följande.

Det låge i sakens natur, att ovan anförda uppgifter och beräkningar rörande behovet av statsbidrag för mejerihanteringens merkantila organisation under innevarande och nästkommande budgetår, såsom i huvudsak grundade på verkställda uppskattningar, icke kunde vara av mera exakt natur. Jordbruksutredningen hade emellertid under överläggningar med representanter för lantbrukssällskapet rörande arten av de behov,

som skulle fyllas genom ifrågavarande statsanslag, samt grunderna för medlens disponering, kommit till den uppfattningen, att i berörda avseenden anledning till erinran i stort sett icke föreläge. Under sådana förhållanden syntes mejerisektionens förevarande beräkningar böra godtagas såsom grund för bestämmande av anslagsbeloppet för budgetåret 1931/1932.

Med avseende på lämpligheten och behovet av anslag för ifrågavarande ändamål, torde, då frågan så nyligen som i fjol övervägts av riksdagen, icke erfordras någon utförligare motivering. Jordbruksutredningen ville endast beträffande frågan om anslag även för nästa budgetår anföra, att den kraftiga hjälp, som i fjol beviljades för att underlätta det första uppbyggandet av mejerierorganisationen, syntes böra fullföljas även under budgetåret 1931/1932, då det här gällde ett organisationsarbete av den krävande och omfattande art, att det allmännas stöd erfordrades under längre tid än ett år. Å andra sidan torde uttryckligen böra framhållas, att mejerierorganisationen efter erhållande av den starthjälp, varom här vore fråga, borde lita uteslutande till egna medel och att för här berörda organisationsarbete statsbidrag utöver vad här föresloges icke syntes böra ifrågakomma.

Statskontoret
den 18 februari
1931.

Över jordbruksutredningens förevarande framställning har statskontoret den 18 februari 1931 avgivit infordrat utlåtande och därvid anfört följande.

Att ingå i sakligt bedömande av föreliggande ärende torde ligga utanför statskontorets verksamhetsområde. Under framhållande härav finge statskontoret anmäla, att, då av den i ärendet förebragta utredningen syntes framgå, att det förefunnes behov av ytterligare understöd av statsmedel till mejerihanteringens förbättrande i organisatoriskt och merkantilt hänseende, särskilt med hänsyn till ordnandet av exporthandeln med smör, statskontoret icke ansåge sig böra göra någon erinran mot bifall till den av jordbruksutredningen gjorda framställningen om anslag för ifrågavarande ändamål jämväl för budgetåret 1931/1932, under förutsättning att icke därigenom komme att — åtminstone i avsevärd mån — överskridas det belopp av 250,000 kronor, Kungl. Maj:t i förslaget till riksstaten för sagda budgetår beräknat för åtgärder till förbättrande i organisatoriskt och merkantilt hänseende av mejerihanteringen samt ägg- och fläskproduktionen m. m. Ämbetsverket ville endast ifrågasätta, om icke det anslag, som för nu omhandlade ändamål kunde varda beviljat, i likhet med motsvarande anslag för innevarande budgetår borde erhålla beteckningen reservationsanslag.

Departements-
chefen.

Såsom ett led bland de åtgärder, vilka vid 1930 års riksdag beslötos för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande, ingick bland annat anvisandet till Kungl. Maj:ts förfogande av ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor, att användas såsom bidrag för vidtagande av åtgärder, ägnade att verksamt förbättra mejerihanteringen i organisatoriskt och merkantilt hänseende, särskilt med hänsyn till ordnandet av exporthandeln med smör. Från riksdagens sida framhölls angelägenheten av, att en allmänt utbredd sammanslutning mellan mejerierna snarast åvägbringades ävensom att en av en dylik sammanslutnings viktigaste uppgifter

skulle vara att verka för en sådan kommersiell organisation på mejerierådets, att förutsättningar skapades för en rationellt ordnad exporthandel med smör.

Efter riksdagens sålunda fattade beslut har ett livaktigt organisationsarbete igångsatts på mejerihanteringsens område. Detta har huvudsakligen letts av Sveriges allmänna lantbrukssällskap genom sällskapets mejerisektion. Arbetet har till en början inriktats på uppbyggandet av sammanslutningar mellan mejerierna. Enligt en av sektionen upprättad plan hava inom de olika hushållningssällskapens förvaltningsområden tillsatts organisationskommittéer. För upplysnings- och organisationsarbetet i orterna anlitas organisatörer, för vilka instruktionskurser givas. För startandet av ifrågasvarande organisationsarbete har Kungl. Maj:t den 24 oktober 1930 anvisat medel ur förberörda anslag, nämligen 35,900 kronor till Sveriges allmänna lantbrukssällskap. Samma dag anvisades för liknande ändamål 7,500 kronor till Kopparbergs läns hushållningssällskap.

Mejerisektionen har vidare, såsom framgår av förestående redogörelse, upptagit arbete för åstadkommande av en förbättring av smörexporten i organisatoriskt och kommersiellt hänseende. Ett förslag föreligger om bildandet av ett svenskt smörexportförbund. Vidare har en av åtskilliga smörexportörer jämte mejerisektionen tillsatt smörexportorganisationskommitté trätt i verksamhet i syfte att utarbeta förslag till åtgärder för det svenska smörets inarbetande på den utländska marknaden m. m.

Såsom framgår av den förestående redogörelsen har Sveriges allmänna lantbrukssällskap hemställt, att för fortsatt organisationsarbete under innevarande budgetår för mejerihanteringsens förbättrande i organisatoriskt och merkantilt hänseende måtte ur förberörda anslag å 200,000 kronor ställas till sällskapets förfogande ett belopp av 84,221 kronor, därav 76,221 kronor för det inre organisationsarbetet inom 17 hushållningssällskapsområden samt 8,000 kronor för igångsättande av den del av organisationsarbetet, som direkt hänför sig till smörexporten. Sedan myndigheternas yttranden avgivits över framställningen i fråga, torde jag få återkomma till densamma. Vid eventuellt bifall till framställningen skulle av förberörda anslag å 200,000 kronor återstå disponibelt något över 70,000 kronor.

Från jordbruksutredningen föreligger nu framställning, att ytterligare anslag för ändamålet måtte äskas av riksdagen. Utredningen uppgiver, att för ifrågasvarande organisationsarbete, vilket beräknas komma att behöva pågå även under nästa budgetår, skulle erfordras tillhoppa 356,900 kronor, därav 100,000 kronor för smörexportens organisation. Då detta belopp med i avjämnat tal 156,000 kronor överstiger det för ändamålet å riksstaten för innevarande budgetår anvisade anslaget, har utredningen hemställt, att ett belopp av 156,000 kronor måtte hos riksdagen äskas för budgetåret 1931/1932. Statskontoret har ifrågasatt, att jämväl det nya anslaget gives reservationsanslags natur.

För egen del finner jag det vara en angelägenhet av stor vikt, att mejerihanteringen ytterligare förbättras i organisatoriskt och merkantilt hänseende. Ett förbättrat utbyte av mjölkproduktionen är av mycket stor betydelse för jordbrukets ekonomi. På hithörande område torde genom målmedvetet arbete för mejeridriftens centralisering och mejeriernas sammanförande i lämpliga sammanslutningar mycket kunna vinnas. Att i anslutning härtill särskild uppmärksamhet bör ägnas smörexportens organisation synes mig vara uppenbart. Jag vill alltså i anslutning till de av fjolårets riksdag i ämnet anförda synpunkter samt i enlighet med jordbruksutredningens nu förevarande förslag tillstyrka, att staten lämnar sin medverkan till ifrågasatta beloppet har jag ingen annan erinran, än att detsamma torde böra avjämnas nedåt till 150,000 kronor, att å riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföras såsom extra reservationsanslag. I likhet med vad som gäller rörande det för löpande budgetår anvisade anslaget, torde det böra få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om anslagets närmare användning.

Såsom av jordbruksutredningen framhållits synes mejerihanteringen efter erhållande av den starthjälp, varom nu är fråga, böra lita utslutande till egna medel.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för åtgärder till förbättrande i organisatoriskt och merkantilt hänseende av mejerihanteringen anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 150,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kunglig Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.